

**O‘ZBEKISTONDA TURIZM BOZORINI DIVERSIFIKATSIYA QILISHDA SMART MUTAXASSISLIK
O‘RNI****Sultonova Yulduzxon Kamoldinovna**

Qo‘qon Universiteti o‘qituvchisi

e-mail: sultonovayulduzxon66@gmail.com

Annotatsiya: Bugungi kunda O‘zbekiston zamonaviy texnologiyalar hamda inovatsion loyihalar orqali rivojlantirilmoqda. Huddi shunday inovatsion loyihalardan biri smart mutaxassislik turizm bozorini diversifikatsiya qilishga yordam beradigan yangi bir qadamni ifodalaydi. Bu, turistlarni qo‘llab-quvvatlash, ularga xizmat ko‘rsatish va sayohatlarni qulay va kuchli qilish uchun texnik ta‘minot va ma‘lumotlar bazasini o‘rganishni va qo‘llab-quvvatlashni taminlaydi. Hamda, turistlar uchun eng muhim mahsulotlar, xizmatlar va turli xil imkoniyatlarni joriy qilish uchun strategiyalarni ishlab chiqadi. Bu, O‘zbekistonda turizm mutaxassislarining professional darajasini oshirish va mamlakatni global turizm bozorida raqobatbardosh qilishga yordam beradi.

Kalit so‘z: turizmni diversifikatsiya qilish, smart mutaxassislik, turizm innovatsiyasi, iqtisodiy o‘shirish, raqobat bardoshlik, turizm bozori.

Turistik mahsulotlar, bozorlar, hududiy va tarmoq diversifikatsiyasi, bir mamlakatning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishining muhim qismlarini tashkil etadi. Bu faktorlar har bir mamlakat uchun o‘ziga xos bo‘lishi mumkin, ammo umumiy ravishda ular turli sohalar orqali kelajakda davlatning iqtisodiy va ijtimoiy mustaqilligini oshirishda yordam berishi kutilmoqda.

Turizm, ko‘plab mamlakatlarning ekonomiyalarini kuchaytiradi. Shuning uchun, turistik joylar va mahsulotlar, ko‘plab turistlar tomonidan izlanadigan va sotib olingan bo‘lishi kerak. Turizm sektori, o‘z turistik potentialini olish, turistlarni jalb qilish, shaharlar va turistik joylarning infrastrukturini rivojlantirish va turistlarga qulayliklar yaratish orqali mamlakat uchun yangi daromad yaratadi. Hududiy diversifikatsiya, mamlakat ichidagi har bir mintaqa yoki shaharni mustaqil rivojlantirishni talab qiladi. Bu, mamlakatni asosan bir sohadan boshqasidan ham rivojlantirishga imkoniyat yaratadi. Har bir hudud o‘zining iqtisodiy potentsialiga asosan rivojlantirilishi kerak. Bu, kishilarga ish olish, mahsulotlarni o‘zaro almashtirish, va mahalliy bozorlarni rivojlantirish orqali amalga oshirilishi mumkin. Tarmoq diversifikatsiyasi, mamlakatning tarmoq infrastrukturini rivojlantirishni, yangi texnologiyalarni qo‘llab-quvvatlashni va axborot almashinuvi sohalarini o‘rganishni talab qiladi. Yagona tarmoq tuzilmalariga qarshi yondashish, internet xizmatlarini rivojlantirish, tarmoq texnologiyalari sohasida kadrlarni tayyorlash, va yangi sohalarida innovatsiyalarni qo‘llash yordamida tarmoq diversifikatsiyasini amalga oshirish mumkin. Bu bo‘limlarni rivojlantirish, mamlakatning ekonomiyasini va ijtimoiy sohalarini mustaqil rivojlantirishga olib keladi. Ular orasidagi integratsiya va hamkorlik, hududlar o‘rtasidagi ulkan rivojlanish va o‘shirishning keyingi bosqichi uchun tashkil etadigan muhim asosdir.

O‘zbekistonning madaniyatga va manaviyatga boy tarixi, landshaftlari gullab-yashnayotgan turizm sanoati uchun ulkan imkoniyatlarga ega. Biroq, smart tajribani qabul qilish uning traektoriyasini keskin o‘zgartirishi, bozorni diversifikatsiya qilishi va yangi tashrif buyuruvchilar segmentlarini jalb qilishi mumkin. Keling, smatr tajribaning o‘zbek turizmiga ta‘sirini ko‘rib chiqaylik [1]

1.An’anaviy madaniy va tarixiy turizmdan tashqari, smart mutaxassislik quyidagi sohalarida foydalanilmagan salohiyatni ochishi mumkin:

Sarguzasht turizmi: Chimyon tog‘larida sayr qilish, Boysunda sayr qilish yoki Qizilqum cho‘lida otda sayr qilish yuqori kayfiyat va sarguzasht izlovchilarni o‘ziga jalb qilishi mumkin.

Tabiat turizmi: Nurota tog‘laridagi eko-lolalar, Zarafshon deltasida qushlarni tomosha qilish yoki qishloqlarida agroturizm tajribalari tabiat ixlosmandlarini o‘ziga jalb qilishi mumkin.

Sog‘lomlashtirish maskanlari: Farg‘ona vodiysidagi mineral buloqlardan foydalanadigan kurortlar, qadimgi Ipak yo‘li shaharlari qo‘ynidagi yoga dam olish maskanlari yoki an‘anaviy o‘zbek sog‘lomlashtirish amaliyotlari sog‘lig‘iga e‘tiborli sayohatchilarni jalb qilishi mumkin.

Mavsumiylikni kengaytirish: Smart platformalar Chimyonda qishki sport turlarini, Xivada bahor festivallarini yoki Farg‘onada kuzgi meva yig‘im-terim festivallarini targ‘ib qilishi mumkin, bu esa turizm mavsumini yozning eng yuqori cho‘qqi oylarida ham turizmni xalqaro miqyosda targ‘ib qilishi imkonini beradi.

2. Shaxsiylashtirilgan sayohatchilar tajribasi:

Ma‘lumotlarga asoslangan tavsiyalar: tashrif buyuruvchilarning sayyohlik malumotlaridan foydalangan holda yoki onlayn so‘rovnoma o‘tkazish yo‘li bilan ular qanday sayohatlarni afzal ko‘rishini bilib shunga ko‘ra sun‘iy intellekt platformalari shaxsiylashtirilgan marshrutlar, diqqatga sazovor joylar va mahalliy tajribalarni tavsiya qilishi mumkin, bu esa tashrif buyuruvchilarning qiziqishini yanada oshiradi.

Kengaytirilgan qulaylik: Onlayn bron qilish tizimlari, ko‘p tilli veb-saytlar va qulaylik xususiyatlariga ega mobil ilovalar xalqaro tashrif buyuruvchilar, jumladan, nogironlar uchun sayohatni rejalashtirishni oson va qulayroq qiladi.

Interaktiv ishtirok: AR/VR tajribalari O‘zbekistonning tarixiy joylari va madaniy merosini virtual tarzda jonlantirishi mumkin, chatbotlar va sun‘iy intellektga asoslangan gidlar esa sayohatchilarga moslashtirilgan yordam va ma‘lumotlarni taqdim etishi mumkin.

3. Turizmni barqaror rivojlantirish:

Mas‘uliyatli sayohatchilar ta‘limi: Raqamli platformalar sayyohlarni mas‘uliyatli amaliyotlar, atrof-muhitga ta‘sirni minimallashtirish va madaniy sezgirlikni targ‘ib qilish haqida o‘rgatishi mumkin.

Resurslarni boshqarish: Ma‘lumotlarni tahlil qilish tashrif buyuruvchilarning ta‘sirini kuzatishi va barqaror turizmni rivojlantirish uchun resurslarni taqsimlashni optimallashtirishi, mahalliy hamjamiyat va ekotizimlar yukini kamaytirishi mumkin.

Jamiyatning imkoniyatlarini kengaytirish: Smart platformalar sayyohlarni mahalliy jamoalar bilan bevosita bog‘lashi, madaniy almashinuvni rag‘batlantirishi va mahalliy biznesni qo‘llab-quvvatlashi mumkin, bu esa sayyohlikdan adolatli foyda olishga olib keladi.

4. Bozor va operatsion foyda:

Yaxshilangan marketing strategiyalari: Ma‘lumotlarga asoslangan tushunchalar maqsadli marketing kampaniyalari haqida ma‘lumot berishi, reklama byudjetlarini optimallashtirishi va tashrif buyuruvchilar segmentlariga samaraliroq erishishi mumkin.

Operatsiyalarni soddalashtirish: Onlayn bron qilish tizimlari, elektron vizalar va raqamli to‘lovlar sayohat logistikasini soddalashtirishi, operatsion samaradorlikni oshirishi va turizm korxonalarini uchun ma‘muriy xarajatlarni kamaytirishi mumkin.

Ishlash monitoringi: Ma‘lumotlarni tahlil qilish turizm samaradorligi ko‘rsatkichlarini kuzatish, diversifikatsiya strategiyalari samaradorligini o‘lchash va kelajakdagi rivojlanish rejalari haqida ma‘lumot berishi mumkin.

Qiyinchiliklar va imkoniyatlar: Smart mutaxassislik amalga oshirish quyidagi to‘siqlarni engib o‘tishni talab qiladi:

Cheklangan infratuzilma: O‘zbekiston bo‘ylab ishonchli internet va raqamli savodxonlikni yaxshilash kerak.

Malakali ishchi kuchi: ma'lumotlarni tahlil qilish, raqamli marketing va texnologiya integratsiyasi bo'yicha mutaxassislar uchun o'quv dasturlari juda muhimdir.

Investitsiyalar va hamkorlik: Davlat-xususiy sheriklik va xalqaro hamkorlik smatr turizm tashabbuslariga investitsiyalarni kuchaytirishi mumkin.

Bunday qiyinchiliklarga qaramay, O'zbekiston allaqachon smart tajribani qo'llash yo'lida qadam tashlagan. Elektron viza tizimi, "Visit Uzbekistan" ilovasi va AKTni rivojlantirishga yo'naltirilgan investitsiyalar kabi tashabbuslar mamlakatning modernizatsiyaga intilishidan dalolat beradi. Ayni paytlarda sun'iy intellektlar, digital platformalar, cyber programmalar, blockchain va crypto valyutalar davridamiz. Albatta bu o'zgarishlar turizmga ham ta'sir qilmasdan qolmaydi. Bu davrda faqat 4-sanoat inqilobiga moslashib keta olgan sohalargina omon qoladi. Shu sababli "Smart Turizm" loyihalarini ishlab chiqishimiz, streotegiyalar tuzishimiz: yangi texnologiyalardan maksimal foydalanib turizm sohasidagi muommolarni yechishga urunib ko'rishimiz, sayohat qilishni ushbu texnologiyalar yordamida osonlashtirishimiz zarur. Bu turizm sohasini tubdan o'zgartirib yuborishi mumkin.

Masalan Aviabiletlarlarni sotib olish, mehmonxonalarni bron qilish, online to'lov qilish, xujjatlar to'ldirishni maxsus platformalarda to'ldirish, turistlarda yuzaga kelgan savollarga "Feedback" berish ya'ni maslahat berish, turistik manzillarni borishdan avval kuzatish, u manzillar haqida yozilgan izohlarni va qo'yilgan baholarni tekshirish imkonini beradi. Yana xaritalar bilan ishlashda ham katta yordam beradi. GPS orqali qaysi hududda turganimizni aniqlab olib manzilimizni oson topib borish imkoniyatini yaratadi. Ayniqsa bu o'zgarishlar aeroport tekshiruvlarini osonlashtirishda yordam beradi, biometrik ma'lumotlarni olishda, kuzatuv kameralari orqali yo'lovchilarni yuz ifodasi orqalk tanib olishda ham yordam beradi. Qisqacha aytsak smart ixtisoslashuvdan foydalansak turizm sohasini rekord darajada yuksaltirishimiz mumkin. Turizm uchun eng keng tarqalgan raqamli platformalar sayohat veb-saytlari, mobil ilovalar va ijtimoiy media platformalaridir. Sayohat veb-saytlari va mobil ilovalar sayyohlarga yo'nalishlar haqida ma'lumotga ega bo'lish va sayohat rejalarini osongina tuzish imkonini beradi. Ijtimoiy tarmoqlar sayyohlarga sayyohlik tajribalarini baham ko'rishga va turizm haqida ko'proq ma'lumot olishga yordam beradi. Kelajakda digital platformalar turizm sohasi uchun yanada muhimroq bo'lishi kutilmoqda.

Masalan, sun'iy intellekt va "Big Data"lar sayyohlik korxonalariga sayyohlarning xususiyatlaridan kelib chiqqan holda moslashtirilgan takliflarni taqdim etishga imkon berishi mumkin. Blockchain texnologiyasi esa turizm sohasida ishonchlilik va ma'lumotlar yaxlitligini ta'minlash uchun ishlatilishi mumkin. Eng yirik sayohat platformalardan biri. Online sayohat agentligi desak ham bo'ladi. Sayohat rejalarini tuzish, uchish biletlarini bron qilish, sayohat qilmoqchi bo'lgan manzilingiz haqida batafsil ma'lumot berish, sayohat uchun kerak bo'ladigan xujjatlarda yordam berish, transport, turar-joy va ovqatlanish kabi ehtiyojlarni qondirish uchun kerakli manzillar bilan bog'lab berish imkoniyatlari mavjud. U mavjud tuzilmalar va tegishli potentsial diversifikatsiya imkoniyatlariga asoslanadi va mahalliy aloqalarni kuchaytirishga (joyga asoslangan yondashuv), yangi g'oyalar va tadbirkorlik harakatlarini rivojlantirishga qaratilgan. Dalillar va strategik razvedka ma'lumotlariga asoslanib, S3 investitsiyalarni tanlashda mintaqaviy kuchli tomonlar va raqobatdosh ustunliklarga asoslanadi. U xususiy sektor tadbirkorlik innovatsion (kashfiyot) jarayonlarini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan siyosat eksperimentalizmi va aralashuvini osonlashtiradigan boshqaruv innovatsiyalarini o'z ichiga oladi, ular aniq ko'rsatkichlar yordamida nazorat qilinadi va baholanadi. Turizm - bu ko'p mahsulot sohaslarini o'z ichiga olgan va ko'p segmentli bozorlarga xizmat ko'rsatadigan joyga asoslangan faoliyat. Bu shuningdek, kichik mahsulot va xizmat ko'rsatuvchi provayderlarning yirik xalqaro kompaniyalar va mijozlar bilan o'zaro aloqalarini o'z ichiga oladi, bu esa yo'nalishlarni

innovatsiyalar uchun yuqori salohiyatga ega bo‘lgan yashirin bilimlar hovuziga aylantiradi. Turizm smart ixtisoslashuv va innovatsiyalarning ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha “biznes sohalari va maqsadli bozorlar” asosiy toifasidagi eng keng tarqalgan ustuvor yo‘nalishlardan biri.

Xulosa: Smart mutaxassislik O‘zbekiston turizm sanoatining to‘liq salohiyatini ochish uchun kuchli vosita bo‘lib xizmat qiladi. O‘z takliflarini diversifikatsiya qilish, tajribalarni shaxsiylashtirish va barqaror amaliyotni ilgari surish orqali O‘zbekiston yangi tashrif buyuruvchilar segmentlarini jalb qilishi, iqtisodiy o‘shishni ta‘minlashi va mintaqadagi yetakchi turistik yo‘nalish sifatida o‘zini namoyon qilishi mumkin. Rivojlanayotgan va xilma-xil turizm bozori sari sayohat innovatsiyalarni qabul qilishni, qiyinchiliklarni engib o‘tishni va smart tajribani o‘zgartiruvchi kuchidan foydalanishni talab qiladi.

Adabiyotlar taxlili:

1. Oripov A.A. Iqtisodiyotdagi raqamli o‘zgarishlar sharoitida xizmatlar sohasini boshqarishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish. Iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiyasi. -Toshkent: 2021.-147-b.
2. Sayfutdinov Sh.S. O‘zbekistonda turizm sohasini barqaror rivojlantirish strategiyasi. Iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiya. -Toshkent.: 2022.
3. O‘zbekiston Respublikasining “Turizm to‘g‘risida”gi Qonuni”. Toshkent sh., 2019 yil 18 iyul, O‘RQ-549-son. (Qonun hujjatlari ma‘lumotlari milliy bazasi, 19.07.2019 y., 03/19/549/3446-son).
4. Мирзаев А.Т. Ўзбекистонда туристик-рекреация корхоналари фаолиятини бошқаришнинг ташкилий-иқтисодий механизмларини такомиллаштириш. Ишлаб чиқаришни кластер усулида ташкил этишнинг зарурияти. Бизнес-Daily медиа. -2020, №1. -62-65-б.
5. Sulstonova, Y. (2023). Turistik xizmatlar va mahsulotlarni diversifikatsiyalashni boshqarishning xorij tajribalari va undan mamlakatimiz amaliyotida foydalanish uslubiyotlari. Iqtisodiyot va ta‘lim, 24(4), 318-326
6. Yulduzxon, S. (2021). Muammolar va echimlar Sanoat-4.0 ni joriy etish O‘zbekistonda dastur. Muammolar va echimlar Sanoat-4.0 ni joriy etish O‘zbekistonda dastur. Qo‘qon universitetining ilmiy materiallar bazasi, 1 (000002)
7. Kamoldinovna, S. Y. (2023). TURISTIK MAHSULOTLAR VA XIZMATLARNI DIVERSIFIKATSIYALASHNI BOSHQARISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH. QO‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 8, 66-69
8. qizi Azimova T. E. ECONOMIC DIRECTIONS IN TEACHING MATHEMATICS //Intent Research Scientific Journal. – 2023. – T. 2. – №. 4. – C. 54-56.
9. Boltaev K. K., qizi Azimova T. E. Description of Real AW*-Factors of Type I //EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION. – 2022. – T. 2. – №. 2. – C. 413-421.
10. Raxmonova, V. (2023). THE ROLE AND PLACE OF MATHEMATICAL MODELS IN TEACHING STUDENTS TO SOLVE OPTIMIZATION PROBLEMS. Modern Science and Research, 2(4), 592-597
11. RAKHIMOV, A., RAXMONOVA, N., & SALLEH, Z. (2023). A CONNECTION BETWEEN RICKART REAL C*-ALGEBRA AND ENVELOPING RICKART C*-ALGEBRA.
12. Tojiyeva, M. M. (2022). BIZNESNI RIVOJLANTIRISH SAMARADORLIGI HAMDA UNI BAXOLASHNING USLUBIY YONDASHUVLARI. QO‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 5, 52-58.
13. Otto, M., & Thornton, J. (2023). JAHON IQTISODIYOTI VA XALQARO MUNOSABATLAR. QO‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 216-219.
14. Tojiyeva, M. M. Q., & Abdullayev, A. A. U. (2021). The use of modern technologies in statistical data collection. Asian Journal of Multidimensional Research, 10(12), 752-757.